

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
----------------	----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Εισαγωγή	21
2. Τα αλφάβητα και οι λειτουργίες τους	24
2.1 Το ελληνικό αλφάβητο: χαρακτήρες και χαρακτηριστικά του	27
3. Η γνώση των γραμμάτων του αλφάβητου και οι διαστάσεις της	31
3.1 Οι διαστάσεις της γνώσης των γραμμάτων	32
4. Η διδασκαλία των γραμμάτων στα Προγράμματα Σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης της Μ. Βρετανίας, Γαλλίας και Ελλάδας	37
5. Η αναγνώριση και η ταυτοποίηση της μορφής των γραμμάτων	39
5.1 Το μοντέλο της σύγκρισης με ένα πρότυπο γράμμα	42
5.2 Το μοντέλο της ανάλυσης των χαρακτηριστικών των γραμμάτων	44
5.3 Η μάθηση ταυτοποίησης της μορφής των γραμμάτων από το μικρό παιδί	48
5.4 Δυσκολίες αναγνώρισης της μορφής των γραμμάτων του αλφάβητου	50
6. Παράγοντες που επηρεάζουν τη μάθηση των γραμμάτων	55
6.1 Παράγοντες σχετικοί με τα χαρακτηριστικά των γραμμάτων	56
6.1.1 Ομοιότητα μορφής, ονόματος και φωνολογικής δομής του ονόματός τους	56
6.1.2 Η συχνότητα της παρουσίας των γραμμάτων σε κείμενα για παιδιά	57
6.1.3 Η θέση των γραμμάτων στην αλφαβητική ακολουθία	59
6.1.4 Η επίδραση του τύπου, κεφαλαία και πεζά, των γραμμάτων στη γνώση τους	63

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

6.1.5 Η επίδραση της γραμματικής κατηγορίας, φωνήεντα vs σύμφωνα, των γραμμάτων στη μάθηση και τη γνώση τους ..	64
6.2 Παράγοντες σχετικοί με τις γνωστικές ικανότητες των παιδιών	66
6.2.1 Ο ρόλος της μνημονικής ικανότητας του παιδιού	67
6.2.2 Ο ρόλος της ικανότητας ακουστικής και οπτικής διάκρισης του παιδιού	68
6.2.3 Ο ρόλος της ικανότητας φωνολογικής συνείδησης του παιδιού	68
6.2.4 Η επίδραση του ονόματος του παιδιού στη γνώση των γραμμάτων	70
6.3 Περιβαλλοντικοί παράγοντες γνώσης των γραμμάτων του αλφάβητου	75
7. Η εξέλιξη της γνώσης των γραμμάτων του αλφάβητου	81
8. Δυσκολίες και ατομικές διαφορές των παιδιών στη μάθηση των γραμμάτων του αλφάβητου	85
8.1 Δυσκολίες μάθησης των γραμμάτων	85
8.2 Ατομικές διαφορές παιδιών στη μάθηση των γραμμάτων του αλφάβητου	87
9. Ο ρόλος των πολυαισθητηριακών ασκήσεων στη μάθηση των γραμμάτων του αλφάβητου	90
10. Η συμβολή της γνώσης του ονόματος των γραμμάτων στη μάθηση του φθόγγου τους	96
11. Η συμβολή της γνώσης των γραμμάτων στην ανάδυση της φωνολογικής συνείδησης των παιδιών	107
12. Η γνώση των γραμμάτων και η απόκτηση της φωνολογικής συνείδησης ως παράγοντες μάθησης του γραπτού λόγου	112
13. Ο ρόλος της γνώσης των γραμμάτων στην κατανόηση της αλφαβητικής αρχής και στη μάθηση της αποκωδικοποίησης	121
14. Ο ρόλος των γραμμάτων στην αντίληψη και ανάγνωση λέξεων και γενικά στη αρχική μάθηση της ανάγνωσης και της γραφής	126
14.1 Τα επίπεδα του συστήματος γραφής της Ελληνικής	126
14.1.1 Η αντίληψη των γραμμάτων και των λέξεων	128
14.1.2 Ο ρόλος των χαρακτηριστικών και της θέσης των γραμμάτων στην αντίληψη των λέξεων	129
14.2 Ρόλος των γραμμάτων στην αναγνώριση/ταυτοποίηση των λέξεων	133

15. Η συμβολή της γνώσης του ονόματος των γραμμάτων του αλφάβητου στη μάθηση του γραπτού λόγου	140
16. Η συμβολή της γνώσης των γραμμάτων του αλφάβητου στην αρχική μάθηση της ανάγνωσης	149
16.1 Η γνώση των γραμμάτων ως δείκτης επιτυχίας στη μάθηση της ανάγνωσης και πρόληψης αναγνωστικών δυσκολιών	158
16.2 Η ταχύτητα της ονομασίας των γραμμάτων του αλφάβητου ως δείκτης πρόβλεψης της επιτυχούς μάθησης της αναγνωστικής δεξιότητας	163
17. Η συμβολή της γνώσης του ονόματος των γραμμάτων του αλφάβητου στη γραφή των πρώτων λέξεων	169
18. Η γνώση των γραμμάτων και η ταχύτητα της ονομασίας τους ως δείκτες πρόβλεψης δεξιοτήτων του τυπικού γραμματισμού	174
19. Αξιολόγηση του βαθμού γνώσης των γραμμάτων του αλφάβητου και του ονόματος των παιδιών	182
19.1 Αξιολόγηση της γνώσης των γραμμάτων του αλφάβητου	185
19.1.1 Η δοκιμασία της απαγγελίας του αλφάβητου	185
19.1.2 Η δοκιμασία της ονομασίας των γραμμάτων του αλφάβητου	186
19.1.3 Η δοκιμασία της αναγνώρισης των γραμμάτων του αλφάβητου	187
19.1.4 Η δοκιμασία αξιολόγησης της γνώσης του φθόγγου των γραμμάτων	187
19.1.5 Αξιολόγηση της ταχύτητας ονομάτισης των γραμμάτων	188
19.1.6 Αξιολόγηση της ικανότητας γραφής των πεζών γραμμάτων	189
19.2 Η αξιολόγηση της ικανότητας αναγνώρισης του ονόματος και των γραμμάτων του ονόματός τους από μικρά παιδιά	190
19.2.1 Η αξιολόγηση της ικανότητας αναγνώρισης του ονόματος	190
19.2.2 Η αξιολόγηση της ικανότητας αναγνώρισης των γραμμάτων του ονόματός τους από μικρά παιδιά	191
19.2.3 Αξιολόγηση της ικανότητας γραφής του ονόματός τους από μικρά παιδιά	191
19.2.3.1 Το παράδειγμα των Ferreiro et Gomez-Palaccio (1988)	191

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

19.2.3.2 Το παράδειγμα των Μουζάκη κ.ά. (2008) & Τσαντούλα κ.ά. (2007)	192
19.3 Παραδείγματα Πρωτοκόλλων αξιολόγησης της γνώσης των γραμμάτων του αλφάβητου	193
19.3.1 Γνώση του ονόματος, του φθόγγου και της γραφής, κεφαλαίων και πεζών, γραμμάτων του αλφάβητου	193
19.3.2 Αναγνώριση των γραμμάτων του αλφάβητου (κατάλογος και πρωτόκολλο)	194
19.3.3 Τεστ γνώσης των γραμμάτων (κατάλογος και πρωτόκολλο)	196
19.3.4 Ταίριασμα φθόγγου και γραφής ονόματος γραμμάτων	198
19.3.5 Πρωτόκολλο σύγκρισης ακολουθιών γραμμάτων	199
19.3.6 Γρήγορη ονομασία εικόνων και γραμμάτων	200
19.3.6.1 Γρήγορη ονομασία εικόνων	200
19.3.6.2 Γρήγορη ονομάτιση γραμμάτων	201
19.3.7 Γνώση των γραμμάτων και της αλφαβητικής θέσης τους ..	201
19.3.8 Γρήγορη ονομάτιση γραμμάτων (κατάλογος και πρωτόκολλο)	202
19.3.9 Γρήγορη αντίληψη κεφαλαίων γραμμάτων	203
19.3.10 Γρήγορη αντίληψη πεζών γραμμάτων	204
20. Επισκόπηση ελληνικών ερευνών σχετικών με τη μάθηση και τη γνώση των γραμμάτων του αλφάβητου	205

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Ο σκοπός της έρευνας	215
2. Τα ερευνητικά ερωτήματα	215
3. Η συλλογή των ερευνητικών πληροφοριών	216
3.1 Τα όργανα συλλογής των δεδομένων	217
3.1.1 Η μέτρηση της γνώσης των γραμμάτων	217
3.1.2 Η μέτρηση της μεταφωνολογικής επίγνωσης	217
3.1.3 Η μέτρηση της αναγνωστικής ικανότητας	218
3.1.4 Η μέτρηση της ορθογραφικής δεξιάτητας	219
3.2 Η χορήγηση των οργάνων	219
3.2.1 Οι συνθήκες χορήγησης	219
3.2.2 Οι ερευνητικές ομάδες	220

3.2.3	Η διαδικασία χορήγησης και βαθμολόγησης	223
3.2.3.1	Η χορήγηση του τεστ γνώσης γραμμάτων	223
3.2.3.2	Η χορήγηση των κριτηρίων ανάγνωσης	223
3.2.3.2.1	Το κριτήριο ανάγνωσης λέξεων	225
3.2.3.2.2	Το κριτήριο ανάγνωσης ψευδολέξεων	226
3.2.3.3	Η εκτίμηση της ορθογραφικής δεξιότητας	227
3.2.3.3.1	Το κριτήριο αξιολόγησης της ορθογραφικής δεξιότητας	227
3.2.3.4	Πρωτόκολλα καταγραφής απαντήσεων στα κριτήρια ανάγνωσης λέξεων, ψευδολέξεων και ορθογραφίας λέξεων	230
3.2.3.5	Κατάλογος των κεφαλαίων γραμμάτων στο τεστ γνώσης τους	233
3.2.3.6	Κατάλογος των πεζών γραμμάτων στο τέστ γνώσης τους	234
3.2.3.7	Πρωτόκολλο καταγραφής των απαντήσεων	235
4.	Το δείγμα της έρευνας	236
4.1	Η επιλογή του δείγματος	236
4.2	Τα χαρακτηριστικά του δείγματος	239
5.	Τα αποτελέσματα της έρευνας	241
5.1	Βαθμός γνώσης του ονόματος και του φθόγγου των γραμμάτων ανάλογα με τον τύπο τους (κεφαλαία και πεζά) από τα υποκείμενα του δείγματος N=839	241
5.2	Σύγκριση του βαθμού γνώσης του ονόματος και του φθόγγου κεφαλαίων και πεζών γραμμάτων και της συλλαβικής εκφοράς του ονόματος των συμφωνικών γραμμάτων	245
5.3	Σχέσεις της γνώσης ονόματος και φθόγγου των γραμμάτων ανάλογα με τη θέση τους στην ακολουθία του αλφάβητου	246
5.4	Η γνώση του ονόματος και του φθόγγου των γραμμάτων ανάλογα με τη γλωσσική τους διάκριση σε φωνήεντα και σύμφωνα	249
5.5	Σχέσεις μεταξύ της γνώσης του ονόματος και του φθόγγου των γραμμάτων με τις φωνολογικές δεξιότητες των μικρών παιδιών	251
5.6	Σχέσεις της γνώσης του ονόματος και του φθόγγου των γραμμάτων με την αρχική μάθηση των δεξιοτήτων αποκωδικοποίησης, ανάγνωσης και γραφής λέξεων	256

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

5.7α Ποσοστά διακύμανσης των επιδόσεων στις δεξιότητες ανάγνωσης γραπτών λέξεων, αποκωδικοποίησης ψευδολέξεων και ορθής γραφής προφορικών λέξεων που ερμηνεύονται από τη γνώση του ονόματος των κεφαλαίων γραμμάτων, τη γνώση του φθόγγου τους τις μεταφωνολογικές δεξιότητες και από το συνδυασμό τους	259
5.7β Ποσοστό διακύμανσης των επιδόσεων στις δεξιότητες ανάγνωσης γραπτών λέξεων, αποκωδικοποίησης ψευδολέξεων και ορθής γραφής προφορικών λέξεων που ερμηνεύεται από τη γνώση του ονόματος των πεζών γραμμάτων, τη γνώση του φθόγγου των πεζών γραμμάτων, τις μεταφωνολογικές δεξιότητες και με συνδυασμό τους	274
6. Σύνοψη των διαπιστώσεων της έρευνας	280

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

1. Ερευνητικές προοπτικές	287
2. Διδακτικές προοπτικές και εφαρμογές	291
2.1 Επιστημονική θεμελίωσή τους	291
2.2 Ασκήσεις και δραστηριότητες για τη διδασκαλία των γραμμάτων ..	305
2.2.1 Ασκήσεις και δραστηριότητες	307
2.2.2 Άλλες ασκήσεις και δραστηριότητες	309
2.3 Ασκήσεις αναγνώρισης και γνώσης του ονόματός των παιδιών	310
2.4 Ασκήσεις οπτικής αναγνώρισης και ταυτοποίησης λέξεων	311
2.5 Σύνοψη	311
 BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	 315